

CENTRE D'ESTUDIS DE LA CONCA DE BARBERA (1978-1988): L'OBRA FETA.

Andreu MAYAYO I ARTAL

A Catalunya l'interès pels estudis d'àmbit local i comarcal ha anat sempre lligat al procés de reconstrucció nacional, a la recuperació de la pròpia identitat, personal i col·lectiva, nacional i local. No endebades, durant la Renaixença sorgiren els erudits locals –principalment capellans–, l'excursionisme científic i la premsa local catalanista. La majoria dels actuals centres d'estudis locals i comarcals són fruits del canvi democràtic i de la recuperació del l'autogovern. I han esdevingut una de les manifestacions més reeixides de l'emergència d'una nova cultura democràtica, que ha contribuït en bona mesura a la cimentació de la societat civil. En aquest context i amb aquesta finalitat cal situar el neixement i el desenvolupament del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (a partir d'ara: CECB).

L'empenta democràtica dels anys setanta facilità la confluència de dos corrents en la formació del CECB: d'una banda, la cultura resistencial dels erudits locals aplegada en el Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà; de l'altra, la nova fornada de joves amb formació universitària, la majoria d'ells educats culturalment i políticament, amb un esperit crític i democràtic, en les diferents seccions i activitats del Museu-Arxiu. Tanmateix, com deiem més amunt, calgué molta perseverància per a fer realitat la vella i bella idea d'un centre d'estudis covada des del Museu-Arxiu. Matias Solé ho recordava en la presentació del primer "APLEC DE TREBALLS":

"Han calgut molts intents i gestions per a cercar els recursos materials i de patrocini d'aquesta idea. Hem acudit a Institucions Culturals, Oficis, Entitats Bancàries,

etc. i sempre se'ns donaren promeses però mai cap realitat concreta, i això, dissortadament, perquè en aquest món sempre s'ha de captar quan es tracta de problemes de cultura. Perseverància. Aquesta, per sort, ha estat la nostra conformació i l'antídoto enfront del desmenjament i la indiferència. Aquesta perseverància, si més no, ha fet possible que avui la nostra Conca disposi d'una publicació digna i d'un Centre d'Estudis..."

Així, doncs, el CECB neixia, l'abril del 1978, a partir de les noves demandes socials esperonades pel canvi polític de represa de la pròpia identitat, el neguit dels vells erudits i de la nova generació universitària, i a l'aixopluc del Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà, i de l'Institut d'Estudis Tarraconenses "Ramon Berenguer IV" (al qual el CECB s'adheria per tal de gaudir de les subvencions per publicacions atorgades per la Diputació).

El dia 10 de setembre del 1978, dins dels actes de la Festa Major de Montblanc, tingué lloc la presentació oficial del CECB i del primer número de la revista "APLEC DE TREBALLS". Obrí la sessió Ramon Requesens, en qualitat de President del Museu-Arxiu. Josep Gomis, Batlle de Montblanc, qualificà de sorpresa agradable la creació de la novella entitat. Francesc Sifre procedí a la lectura dels estatuts. El malhaurat Joan Maluquer de Motes disertà sobre els problemes de la protohistòria a la Conca de Barberà. I Matias Solé persentà la publicació del CECB com la prova més contundent de la voluntat de fer feina i tirar endavant. Ara per ara, ja són 9 els volums publicats dels "APLEC DE TREBALLS", més els tres de "MONOGRAFIES". Aturem-nos, però, en els estatuts, car ens ofereixen el perfil i les característiques pròpies del CECB.

La primera idea recollida en els estatuts és el seu caràcter obert a tothom —"gent erudita i no erudita"— interessat en la represa cultural de la comarca. És a dir, no és exclusivament un centre d'estudiosos, abocats únicament a la recerca i l'especulació, sinó també un centre de dinamització i difusió cultural. A la pregunta sobre la filiació es respon: 'El CECB no té cap lligam de partit. Com a tal, contempla amb simpatia totes les opcions polítiques, individuals i col·lectives, però, no se'n lliura a cap particular'. L'apartidisme, però, no significa —i més en la conjuntura en què són redactats—, apoliticisme, ans al contrari, un respecte per tots els partits democràtics i, des de la seva independència, una voluntat inequívoca de participació en la vida pública. Fixem-nos bé en els vuit propòsits contemplats:

- 1) Promoure estudis de tota mena, amb el màxim rigor, sobre la Conca de Barberà.
- 2) Desenvolupar l'esperit d'investigació i d'iniciativa.
- 3) Promoure curssets d'estudis o d'iniciació sobre diversos aspectes culturals.
- 4) Promoure cursos populars de divulgació.
- 5) Congregar "in situ" persones i autoritats locals sobre les necessitats de la comunitat.

- 6) Desenvolupar l'esperit crític.
- 7) Desenvolupar en tot cas activitats de vida democràtica.
- 8) Donar l'oportunitat de divulgació i/o publicació dels treballs inèdits.

En el moment de fer balanç, es pot afirmar, sense embuts, que el CECB ha estat fidel a aquests principis fundacionals i ha intentat, en la mesura que li ha estat possible, desenvolupar-los tots. Les dificultats per a realitzar aquestes tasques no han estat únicament les febleses inherents d'infraestructura, manca de recursos econòmics i disponibilitats personals, sinó també de concepcions que, obertament o soterradament, s'han enfrontat. La vida del CECB, com la de qualsevol entitat, no ha estat una bassa d'oli, tot i que la sang mai no ha arribat al riu. Amb el pas del temps, hom maldava per "normalitzar" les activitats del CECB i reduir-les a l'àmbit de la recerca i la publicació. Calia, si més no, abandonar tot allò que feia referència als punts 3, 4, 5, 6 i 7. Ja no li pertocava al CECB –deien– la divulgació, organitzar taules rodones sobre temes punyents, desenvolupar l'esperit crític i la vida democràtica. Això –afirmaven– era tasca de les institucions. Opinió legítima i respectable però contrària a l'esperit fundacional i al criteri dels que hem continuat fent camí.

Un altre fet remarcable del funcionament del CECB és el caràcter voluntari i no remunerat dels seus membres. D'aquí l'estil de treball a ratxes, amb etapes més intenses que d'altres, i de conjunt, tant en el moment de decidir les publicacions com el de trametre els llibres. I, és clar, la direcció col·legiada. Com molt bé recollia els estatuts en l'apartat dedicat a la Junta de Govern:

"El fet d'actuar en activitats no remunerades, lluny de tota obligació o manament, ja és una activitat social de creació. Significa treballar en grup, d'acord amb les possibilitats i preferències de cada un, fins a realitzar la tasca proposta, que haurà estat assolida per mitjà de la suma dels esforços de tots, o, millor dit, amb la integració d'aquests esforços. D'ací que l'elecció d'una junta de Govern o Mesa directiva hagi de tenir un caràcter merament convencional, per bé que, en el seu moment, ja es prendrà una decisió sobre el particular".

En aquests primers deu anys de vida, el CECB ha acumulat un patrimoni de recerca, de publicacions i d'activitats prou ric com per recordar-ho i celebrar-ho. Un patrimoni assolit, convé subratllar-ho, gràcies a una munió de persones que, en un moment o altre i d'una manera o d'altra, han contribuït generosament al seu engrandiment. Sense gent d'aquest tremp no tindríem història ni futur. Comencem, doncs, passant llista.

PRIMER: LA GENT.

El tàndem Matias Solé-Francesc Sifre, com dos rucs de sínia, donà l'embranchida inicial a la formació del CECB. De fet, són els principals animadors del nucli fundacional i els responsables directes de l'edició dels dos primers números de l'"APLEC DE TREBALLS". En la redacció dels estatuts traspua el tarannà lletraferit i àcrata d'en Sifre. Matias Solé continua

sent el pal del paller del centre, punt de referència indiscutible de qualsevol activitat i, concretament, de la publicació de l'“APLEC DE TREBALLS”, del qual n'ha estat fins a la data el director. El Matias Solé, ultra del seu conegut “mal de pedra”, pateix pels homes i les dones de la Conca i, sobretot, pel seu desenvolupament cultural. I ho pregona sense mossegar-se la llengua, sovint amb una cridòria de mil trons que fa tremolar les parets. Vet aquí la defensa aferrissada –romàntica o pairalista, dirien alguns. De la raó afirmem nosaltres– de la vida cultural de les comarques, més enllà del redós metropolità.

“La projecció i planificació cultural al nostre país creiem que radica fonamentalment en la potenciació i creació d'aquests tipus d'institucions comarcals [es refereix als centres d'estudis]. Cal que en aquest aspecte es tingui molt en compte en aquesta hora de reestructuració del moviment cultural a Catalunya. S'ha de tenir una visió justa, realista i equilibrada; no es pot tornar a ensopegar amb la demagògia centralista d'aquests darrers quaranta anys. No ensopeguem amb la mateixa pedra; l'experiència assolida pel nostre propi país i per d'altres d'afinitat cultural, ha de ser el punt de partida. No volgum fer creacions i invents magistrals. Catalunya i la seva cultura radiquen fonamentalment en aquesta varietat ètnica i cultural que han aportat sempre les seves comarques (...) Nosaltres no creiem en una planificació al voltant de les grans concentracions actuals de gent. Això és un fruit deshumanitzador del nostre temps. Al contrari hem de retrobar i salvar la cultura en el seus llocs d'origen.

La funció polític-cultural en el nou plantejament ha d'estar al servei de les comarques i dels seus centres de cultura, dotant-los tècnicament i econòmicament (...) El redreçament d'un país ha de començar pel millorament de la cultura dels seus habitants i no solament en el reclam d'una millora econòmica, científic-industrial i fins i tot política, que la majoria de vegades esdevé merament anti-cultura. Que parlin sinó tots els atemptats contra la Natura i la Història, en una paraula, contra tot el País. Es un problema massa greu per a no tenir-lo en compte car no creiem en un nou país partint de zero”. (De la presentació en l'“APLEC DE TREBALLS”, núm 1).

El 28 d'octubre del 1978, un més després de la presentació pública del CECB, es procedeix a l'elecció de la Junta de Govern. Agustí Altisent, monjo de poblet i professor d'història a la Facultat de Tarragona, i Francesc Sifre són elegits president i vice-president, respectivament. De la coordinació se'n fan càrrec Matias Solé i Josep M. Sans i Travé. El secretariat és format per M. Teresa Roca, Agnès Ribó i M. Angels Mateu. Francesc Guasch i Colom és elegit tresorer. El nucli de membres més actius d'aquests primers anys el constitueixen: Jaume Espelt, Josep M. Campdepadrós, Josep M. Cabeza, Francesc Bonastre, Ramon Bonastre, Montserrat Bonastre, Josep M. Porta, Sebastià Puig, Maite Giménez, Pilar Magrinyà, Josep M. Sans i Monseny, Concepció Ballart, Eugènia M. Ballart, Abel Balcells, Manuel Bonet, Joan Fuguet, Carme Plaza, Ramon M. Masalles, Valentí Masalles...

El Centre d'Estudis, tal com deiem, aplegava la nova generació d'estudiants universitaris de la Conca. Estudiants o professionals de diferents especialitats acadèmiques, de diverses ideologies polítiques o creences religioses, i de la majoria dels pobles de la Conca. Així, doncs, el CECB neixia esperonat per la transició democràtica, amb un caràcter obert i plural,

i amb una envejable vitalitat juvenívola. Eren temps, és clar, de reconstrucció nacional, de redreçament cultural de la nostra comarca. I era molta la feina que calia fer.

L'any 1982, després d'un període de presentacions públiques i de moltes activitats, s'incorporen noves generacions d'estudiants com ara: Anna Magrinyà, M. Serra París, Andreu Mayayo, Josep M. Grau, Valentí Gual... No deixa de ser curiosa i simptomàtica la procedència comuna, del camp de la història, d'aquestes noves incorporacions, així com de les posteriors (Salvador Palau Rafecas, Jaume Felip...). Tot fa pensar en la prioritat de la recerca i preservació de la memòria col·lectiva. Però ens equivocaríem si reduíssim les tasques del CECB al camp historiogràfic. Tornarem a insistir al final.

La majoria d'entitats de caràcter voluntari i no retribuït, con el CECB, acostumen a anar a mal borràs, i fins i tot desaparèixer, quan s'esvaeix l'impuls propulsor dels seus fundadors. De fet, una entitat es consolida quan els seus membres i, sobretot, els seus animadors principals són substituïts progressivament. En aquest sentit, podem parlar de consolidació del CECB com una entitat amb un projecte clar i una renovació en els seus capdavanters. Ningú és, sortossament, insubstituïble. Encara més, és bó donar el relleu, quan les forces fan figa o les idees es repeteixen, a nova gent i noves idees. Així ho va manifestar Francesc Sifre quan deixava les seves responsabilitats a darreries del 1981 o Agustí Altisent quan definitivament, després de demanar-li sempre un ajornament, deixava la presidència, l'estiu del 1988. Tanmateix, la seva feina i el seu exemple no han estat endebades, ans al contrari, un patrimoni de generositat i honestedat del qual en sentim orgullosament dipositaris.

El CECB ha estat com un tramvia en el què la gent ha pujat i baixat al seu gust, segons els seus interessos, possibilitats o ocupacions. Així, doncs, els amic de l'Espluga de Francolí decidiren crear ben aviat un Centre d'Estudis local –les relacions amb el qual són excel·lents–, i els de Solivella, sota la poderosa ombra de Josep M. Sans i Travé –des del 1980 cap del servei d'arxius de la Generalitat de Catalunya i, de retruc, dels centres d'estudis–, publiquen de tant en tant la Miscel·lània d'Estudis Solivellencs. Amb tot, seria bo recordar els que han posat oli durant una pila d'anys. Em refereixo a la M. Teresa Roca, coneguda per la seva afecció a fer quadrar els números, a l'Agnés Ribó, que ha fet mans i mànigues per posar ordre a la secretaria, a la Carme Plaza i el Joan Fuget, que han tingut cura de les publicacions, i l'Andreu Mayayo, enderiat per fer participar la gent, quants més millor, tant en conferències o taules rodones com en programes radiofònics, audiovisuals o excursions peïs rius Francolí i Anguera.

En l'actualitat, Joan Fuguet és el president, Jaume Felip s'ocupa de la secretaria, Matias Solé continua dirigint els "APLEC DE TREBALLS" amb la Carme Plaza com a redactora en cap. Així mateix, cal esmentar el amic

que han tingut la generositat d'aconsejar-nos en els treballs i les publicacions. Em refereixo als membres del consell assessor de l' "APLEC DE TREBALLS" i concretament a Manuel Arranz, Dolores Juliano, Ramon M. Masalles i, el malaurat, Gabriel Secall.

No podriem cloure aquest apartat dedicat a la gent sense referir-nos als que mantenen encesa la flama del futur. Els subscriptors, és clar. La llista és llarga, de gent diversa i escampada arreu de la Conca i del Principal. I ens plau publicar-la. A cop d'ull, podem observar com més de la meitat de subscriptors -320 en total- resideixen en la Conca. La ciutat de Barcelona, amb el 15%, i la ciutat de Tarragona, amb el 11%, són els altres dos nuclis més importants de subscriptors, els quals, en bona mesura, convé subratllar-ho, procedeixen dels diferents pobles de la nostra comarca. Els subscriptors montblanquins representen la tercera part del total i més de la meitat dels de la comarca. Barberà de la Conca i Rocafort de Queralt són els dos pobles amb una presència més destacada de subscriptors dels "APLEC DE TREBALLS".

Els subscriptors són la saba del CECB i n'estem orgullosos de la seva col·laboració generosa. No cal dir que voldríem ampliar el seu nombre i, concretament, en determinades poblacions de la Conca, per tal d'assegurar una millor edició de les publicacions i una més gran difusió. En aquest sentit, ens complauria que ens ajudéssiu a facilitar la subscripció de persones interessades entre els vostres amics i coneguts.

L'ESPINADA: LES PUBLICACIONS.

Tal com afirmava el president Agustí Altisent en la presentació de l'"APLEC DE TREBALLS" núm 5, qualsevol persona interessada en l'estudi de la Conca de Barberà haurà de tenir present les publicacions del CECB i, molt particularment, els "APLEC DE TREBALLS". No endebades, en els vuit primers números de la revista s'han publicat prop d'un centenar d'articles que abracen les més diverses àrees temàtiques. Tanmateix, els estudis historiogràfics representen gairebé la meitat bo i mantenint una proporcionalitat entre les divisions acadèmiques de medieval, moderna i contemporània.

NOMBRE D'ARTICLES DELS "APLEC DE TREBALLS" PER MATERIES

Antropologia	9
Ciències Naturals	11
Economia	3
Filologia	5
Geografia	7
Història de l'Art	14
Història Medieval	14
Història Moderna	14

Història Contemporània	15
Museu-Arxiu	3
Total	95

Quant a la seva localització, una quarantena d'articles es poden catalogar de genèrics o d'àmbit comarcal. D'estudis més particularitzats en una població destaquen els dinou dedicats a Montblanc, els onze a Barberà de la Conca i els cinc a Santa Coloma de Queralt. Dels pobles que no tenen cap de propi podem subratllar els casos de Pira i Sarraí.

El CECB ha estat un esperó en la tasca de recerca, estudi i reflexió sobre la comarca en els diferents àmbits temàtics. En els primers anys era freqüent la discussió oberta dels treballs en curs de realització tot suggerint noves idees i aportacions. Més endavant, l'estímul de publicació era suficient per a que moltes persones ens adrecessin els seus treballs. El CECB sempre ha estat amatent a tot aquells estudis –sovint tesis Doctorals i tesis de Llicenciatura– que de forma particular o genèrica feien referència a la nostra comarca per tal de vehicular-los a través dels “APLEC DE TREBALLS” o de la col·lecció “MONOGRAFIES”. En aquest sentit, l'any 1983 es publicava la *Bibliografia Històrico-geogràfica de la Conca de Barberà* realitzada per M. Àngels Alió i Rosa Almuzara ; l'any 1986 era publicada la tesi de Llicenciatura d'Andreu Mayayo *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*; i l'any 1989 sortia el tercer volum de les “MONOGRAFIES” sota el nom de *La natura i l'home a les Muntanyes de Prades*, que recollia els treballs de set estudiosos i nombrosos col·laboradors de diferents camps, amb una finalitat totalitzadora, des de les ciències naturals fins a la demografia tot passant per la història.

Tot plegat, des de les planes dels “APLEC DE TREBALLS” o de les “MONOGRAFIES”, una setantena d'autors ha publicat els seus treballs, molts d'ells els seus primer treballs. Aquesta sensibilitat de facilitar la publicació dels treballs de molta gent convé subratllar-la car sovint la destinació de molts estudis era la carpeta i el calaix. Una sensibilitat i una actitud profundament democràtica de doble direcció: difusió i recepció, és a dir, difusió dels estudis realitzats i coneixement per part d'altres estudiosos i de la pròpia comunitat.

La majoria dels autors han estat persones qualificades, amb formació universitària, però també, i ens sentim orgullosos, gent erudita, curiosa i inquieta que amb l'ajut adient han pogut tirar endavant els seus estudis i publicar-los. El CECB ha tingut cura, és clar, de la qualitat dels treballs publicats, sobretot a partir de les opinions dels diferents Consells Assessors i per tant han estat rebutjats diferents treballs. Tot i amb això, són més els treballs millorats i polits que no pas els rebutjats. I aquesta ha estat una feina feixuga i soterrada, que no es veu, però altament gratificant pel seu caràcter, insisteixo, profundament democràtic. I parlant de caràcter democràtic, seria

bó recordar l'únic conflicte seriós que ha viscut el Consell de Redacció.

Era l'estiu del 1982 i es discutia la publicació dels diferents treballs de l'"APLEC DE TREBALLS" número 4. El vet proposat per Josep M. Sans i Travé amagava darrera de les argumentacions pro "científiques" i "objectives" de la història, un concepció historiogràfica profundament política contrària a l'anàlisi dels fets recents —la història, com més llunyana millor— i a la interpretació a partir del pensament de cada historiador. Comptat i debatut, d'un positivisme matusser. Tal com ha escrit Agustí Altisent: els fets són sagrats, la interpretació lliure. Ja que sóc jutge i part en aquest assumpte em sembla més honest transcriure l'acta de la reunió del 3 de juliol del 1982:

«Josep M. Sans i Travé demana la paraula per a expressar el seu desacord amb la publicació del treball d'Andreu Mayayo, "Processos electorals a la Conca 1976-1980. (II)". Sans i Travé el qualifica de "pamflet polític", la divisió entre esquerra i dreta és arbitrària, no es pot dir que "el PSUC és l'única alternativa d'esquerra" i que la Conca sigui una "comarca exportadora de professionals".

S'enceta una agra discussió entre tots els presents. Agustí Altisent, en qualitat de president, intenta posar ordre bo i recomanant prudència en els judicis i que s'evitin desqualificacions personals. En aquest sentit, demana Sans i Travé que no desqualifiqui l'autor per la seva condició de comunista. Sans i Travé replica que no és un treball historiogràfic sinó polític, en la línia defensada pel PSUC. El president crida a l'ordre Sans i Travé i afegeix amb to conciliador: "Sans, el problema teu i meu és que difícilment podem fer estudis electorals a l'edat medieval. I la frontera entre política i història és més difícil d'establir en períodes recents".

Sans i Travé demana el pronunciament dels historiadors membres del Consell de Redacció. Així, doncs, Agustí Altisent i Sebastià Puig voten a favor i Sans i Travé i Josep M. Porta ho fan en contra. Davant l'empat, Carne Plaza, en qualitat de redactora en cap, opta per la seva inclusió. Josep M. Sans i Travé i Josep M. Porta demanen que consti en acta el seu desacord. I així es fa.»

Tal com ha deixat escrit Agustí Altisent: els fets són sagrats, la interpretació lliure. I aquest ha estat el criteri seguit pel CECB. Dit d'un altra manera, que el CECB no te perquè coincidir amb les opinions —corrent de pensament— dels autors, tan sols exigeix dels treballs la rigorositat conceptual i metodològica.

Mes enllà dels "APLEC DE TREBALLS" i de la col·lecció de "MONOGRAFIES", el CECB edita l'any 1980 i de la mà d'en Francesc Sifré un Plànol-Guia de Montblanc, col·laborà en la confecció del tríptic turístic de la Conca, que iniciava la col·lecció de totes les comarques catalanes editada per la Conselleria de Comerç i Turisme de la Generalitat, i en l'edició de la publicació núm 7 del Museu Comarcal de la Conca de Barberà dedicada a *El paisatge vegetal de la Conca de Barberà*, realitzada per R.M. Masalles, J.M. Mestres i J. Pujadas.

En el camp de les publicacions cal així mateix destacar la col·laboració —econòmica i de difusió— del CECB amb diverses obres que feien referència a la nostra comarca. A tall d'exemple citem el llibre editat per l'Ajuntament de Barberà de la Conca. —*Arreplec de dades per la història de Barberà*, de

Mn. Josep Porta– a partir d'un manuscrit trobat en el fons Miró-Esplugas dipositat en el Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà.

La tirada dels dos primer números dels "APLEC DE TREBALLS" fou de 500 exemplars. El número tres, coincidint amb les festes del 75 aniversari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra de Montblanc, sortí amb una tirada de 850 exemplars. A partir del número quatre, la tirada s'ha estabilitzat entre els 700 i 750 exemplars. La tirada dels llibres de la col·lecció "MONOGRAFIES" ha estat de mil exemplars. En l'actualitat es troben exhaurits els dos primers números dels "APLECS DE TREBALLS" i el segon volum de les "MONOGRAFIES". Cal indicar que aquest darrer llibre, amb les més de cinc-centes pàgines, de les quals un centenar són d'il·lustracions i fotografies, ha representat l'esforç editorial més important. Així mateix cal remarcar la qualitat dels dibuixos i fotografies, del *Paisatge Vegetal* i de la monografia dedicada a les Muntanyes de Prades, aquesta darrera completada amb dos grans mapes actualitzats i a tot color.

Les publicacions del CECB han tingut un ampli ressò més enllà de la comarca a través de les ressenyes aparegudes en els diaris i revistes especialitzades, i no menys en les referències bibliogràfiques de molts estudis generals. Potser el treball que més tinta féu córrer fou "El reneç i la paraulota dels pagesos a Barberà de la Conca" de Carme Plaza, publicat a l' "APLEC DE TREBALLS" núm 2. Veiem-ne uns quants exemples:

"...Y eso hay que agradecerlo a los entusiastas miembros del Centre d' Estudis, sobre todo en estos tiempos en que el lenguaje –instrumento clave del poder– se ha convertido por gracia de los políticos, medios de comunicación y dirigentes en un camelo sin igual. Muchas declaraciones políticas son hoy lamentablemente más pornográficas que el "reneç" más enrevesado..." (Jaume Boix, "Renecs y palabrotas, casi un útil de trabajo para el payés", "EL CORREO CATALAN", 16-XI-1980)

"...En cualquier caso el "reneç" ha estado siempre íntimamente ligado al mundo rural (...) Hoy se reniega menos, aunque todos hablemos peor (...) El trabajo de Carme Plaza, del que hemos tenido noticias a través de nuestro colega Jaume Boix, forma parte de la recuperación y conservación de la memoria colectiva. Nos guste o no, en muchas comarcas de este país se hablaba así, a pesar de las recomendaciones, respetuosas para los "renegaires", del "parleu bé, si us plau", muy diferentes del autoritario "se prohíbe la blasfemia y la palabra soez. En este país se gastaron siempre buenas formas para los renegaires". (Josep Pemau, "Los renecs a estudio", "EL PERIODICO", 19-XI-1980)

"En aquest aspecte trobo exemplar no solament el treball de Carme Plaza, sinó que el Centre d'Estudis de la Conca de Barberà li hagi publicat l'estudi "El reneç i la paraulota dels pagesos". (Luís Permanyer, "L'arquebisbe i el llenguatge groller", "HOJA DEL LUNES", 9-II-1981)

LA VIDA: LES ACTIVITATS.

La recerca i l'estudi, la publicació i discussió, son factors inherents a la tasca de qualsevol centre d'estudis. Paral·lelament, el CECB ha tingut cura de no tancar-se en les quatre parets del Museu Comarcal i esdevenir a l'ensens un centre de difusió i animació cultural en el sentit més ric i ampli del terme. En aquest sentit, el CECB ha fet de tot i més, des de conferències

i taules rodones fins a mostres d'art i artesanía popular passant per audiovisuals o programes radiofònics. En els "APLEC DE TREBALLS" números 2 i 4 es pot trobar la crònica detallada de les activitats realitzades fins el 1982. Ara i aquí, només subratllarem les més destacades tot deixant de banda les presentacions habituals de les publicacions realitzades arreu dels pobles de la comarca i en altres indrets de Catalunya.

Les Primeres Jornades d'Identitat Comarcal, desenvolupades durant l'estiu del 1982, han estat sens dubte l'esforç de dinamització cultural més important realitzat pel CECB.

Tot plegat es portaren a terme trenta-set actes amb la participació de més de mil cinc-cents persones. Concretament, l'audiovisual "aproximació al coneixement de la Conca de Barberà" fou projectat a tots els pobles de la Conca –Monestir de Poblet inclòs– i visionat per unes set-cents persones. Cal destacar la iniciativa de les cinc revistes locals que aleshores s'editaven a la Conca –"LLUM" de Barberà, "NOTICIA DEL CASAL" de l'Espluga de Francolí, "ESPITLLERA", de Montblanc, "GIRA-SOL" de Solivella "VIMBODÍ" de Vimbodí– en la confecció d'un número extraordinari conjunt amb el programa dels actes de tots els pobles. La cloenda de les "Jornades" coincidí amb la Diada Nacional de Catalunya, l'onze de setembre, en la qual s'aprovà un "Manifest Comarcal" a favor de la identitat de la nostra comarca i del seu desenvolupament cultural:

"No és casual que la colenda d'aqueixes primeres Jornades d'Identitat Comarcal coincideixi amb la Diada Nacional de Catalunya.

Durant molts anys l'intent de negació del nostre caràcter nacional s'ha estavellat davant la conservació i aferrissada defensa de la identitat comarcal. Tanmateix no entenem el procés de reconstrucció nacional que no tingui com a fonament la recomarcalització i la seva potenciació. Per aquest motiu, la millor manera d'afirmar-nos nacionalment és celebrar i manifestar la voluntat dels nostres pobles en la nostra identitat comarcal.

La Conca de Barberà composta pels pobles de Barberà, Pira, Solivella, Blancafort, Sarraí, Rocafort, L'Espluga, Vimbodí, Vallclara, Vilanova de Prades, Vilaverd, Forès, Beltall, Senan i Montblanc, a través del temps i de l'aportació dels seus homes i de les seves dones, de diferents ideologies o formes de pensar, ha anat forjant un patrimoni col·lectiu del qual ens sentim hereus..."

L'estiu del 1983 se celebraren les segones Jornades d'Identitat Comarcal. De les activitats d'aquesta segona edició destacariem quatre: en primer lloc, l'edició d'una publicació conjunta per part de les cinc revistes de la Conca, sota la capçalera "TOT CONCA", de gran format, vint-i-quatre pàgines i una tirada ded 1.200 exemplars, amb un seguit d'articles genèrics sobre la Conca de gran vàlua, era, si més no, el primer intent seriós de fer una revista comarcal; en segon lloc, la marxa ecològica pels llits del riu Francolí i Anguera celebrada el diumenge 14 d'agost sota el lema "Salvem els nostres rius"; en tercer lloc, els quinze programes radiofònics, emittits des de ràdio Montblanc "La veu jove de la Conca", que assoliren gran audiència i difusió; i en quart lloc, la contribució a la celebració de la Festa Popular dins de la

Festa Major de Montblanc, que restablí la centralitat festiva al carrer i concretament a la plaça Major.

Paral·lelament a la presentació de l'“APLEC DE TREBALLS” núm. 5, novembre del 1983, tingué lloc un homenatge al venerat Josep Iglèsies. Un acte entranyable, amb dinar inclòs, que comptat amb la presència del homenajat tot just tres anys abans del seu traspàs. El reusenc i bon amic del CECB Pere Anguera fou l'encarregat de glosar la personalitat i les aportacions reeixides del gran geògraf, mestre de tots i, molt particularment, dels estudiosos comarcals.

De la relació estreta amb diversos centres d'estudis han sorgit nombroses activitats, conferències, visites culturals, taules rodones conjuntes, intercanvi d'informació i de publicacions.... Recordem amb goig l'apadrinament, juntament amb l'Institut d'Estudis Vallencs, del Centre d'Estudis de la Ribera de l'Ebre. Recordem, així mateix, el cicle de conferències organitzat conjuntament amb l'Associació d'Estudis de Reus i l'Institut d'Estudis Vallencs sobre el tema “El Moviment Obrer: el problema de la terra a Catalunya”, l'octubre del 1984.

Amb motiu del cinquantè aniversari de l'inici de la Revolució i de la guerra civil, el CECB organitzà un homenatge merescut als soldats republicans de la Conca. El 12 d'octubre de 1986, tot coincidint amb la presentació del llibre *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*, més de set-centes persones s'aplegaren al Teatre Principal de Montblanc per tal de retre homenatge a aquells joves que defensaren amb les armes les llibertats democràtiques i nacionals del nostre poble. L'acte, presidit per l'alcalde de Montblanc, Maties Sanahuja, comptà amb la presència sempre agraiada de Josep Benet, historiador de renom, punt de referència indiscutible de la lluita antifranquista i membre així mateix de la famosa lleva del biberó. Durant l'acte foren lliurats uns diplomes commemoratius a tots els presents i als familiars dels absents. Cal destacar el cartell anunciador realitzat desinteressadament per el gran artista montblanquí i excel·lent persona Ismael Balanyà. L'homenatge finalitzà amb un dinar de germanor a l'Hotel Ducal que aplegà més de dues-centes persones.

L'homenatge als soldats republicans de la Conca fou un èxit total, només emboirat per l'actitud de buit protagonitzada per l'aparell de CiU montblanquí. Un fet inexplicable, o que explica moltes coses, que desfermà força comentaris entre la població i un reguitzell d'articles en els mitjans de comunicació.

“L'àstima, repeteixo, que el sentit de l'homenatge —net de qualsevol tendència— no fou interpretat així per les autoritats autonòmiques que vetaren la presència dels seus representants comarcals que hi havien estat convidats: i això passava quinze dies abans que el president Pujol presidís un acte semblant dedicat als brigadistes internacionals. Va ser una pifiada que crec que s'ha de carregar al compte dels informadors comarcals del partit (CIU) que no van estar a l'altura de les circumstàncies”. (Joan Fuguet, d'una entrevista apareguda a “CATALUNYA SUD”, 6-IX-1987).

Dos dies abans de realitzar-se l'homenatge, Ignasi Riera, des de "Catalunya Ràdio", a les 8 del matí, havia celebrat la importància de l'acte:

"...i una recomanació a un altre lloc, a Montblanc. A Montblanc tindrà lloc un acte molt important. A més de la presentació de la tesi d'un home de Montblanc, Andreu Mayayo, sobre la història recent de la Conca de Barberà, i haurà un acte d'homenatge als soldats de la república. Als qui van lluitar amb l'exèrcit republicà, per la dignitat de Catalunya i també per la dignitat de les seves idees, fa cinquanta anys. En aquests moments en què sembla que només es reconeix la dignitat dels que guanyen i no dels que perden, penso que és molt important donar tot el suport que serà presidit pel molt honorable senyor a Josep Tarradellas i per personalitats tan importants com el senyor Josep Benet. És a Montblanc on la trobada de republicans ens recordarà que fa 50 anys va esclatar una guerra civil que, d'una manera impensable, ha estat molt més, molt més celebrada i commemorada en publicacions i amb actes fora de l'Estat Espanyol que a l'interior de l'Estat Espanyol. Un es pregunta per què. ¿És que volem negar la nostra pròpia història? o ¿és que no volem extreure les lliçons d'aquelles pàgines impressionants d'aquesta història ben al començament encara del segle XX? i, res més, fins dilluns".

Moltes han estat les activitats realitzades pel CECB, però encara moltes més han estat les iniciatives que, malgrat els esforços esmerçats, s'han quedat en projectes. Aquesta llista, dissortadament, també és prou llarga. A cops ha estat culpa nostra, de voler estirar més el braç que la mànega. Sovint, però, ha estat la indiferència o els entrebancs de determinades institucions qui els han esvanit tot negant l'ajut econòmic o el suport institucional. En aquest sentit, podriem esmentar el projecte de convocar unes jornades d'estudi, reflexió i discussió sobre la realitat present i el futur de la Conca, sota el títol ben simbòlic i apassionant de "La Conca de Barberà vers l'any 2.000".

No podriem acabar aquesta ressenya sense citar la participació del CECB en el "Curs d'aproximació a la realitat geopolítica de Catalunya" organitzat per la Societat Catalana de Geografia en la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona. El 10 de març de 1989 tingué lloc la taula rodona "La Conca de Barberà, els problemes d'avui", presidida per Joan Fuguet i actuant com a ponents Maties Solé i Maties Vives, de la qual sorgí un article recentment aparegut a la revista de la Societat Catalana de Geografia.

UNA PROPOSTA DE FUTUR

El CECB ha de continuar sent un motor de dinamització cultural que aplegui estudiosos i animadors de la cultura, un focus d'esperit crític i de foment de la vida democràtica, un mitjà d'oferir informació, estimular l'opinió i fomentar la participació de contra més gent millor. La cultura no pot reduir-se als àmbits acadèmics o erudits, ni ser patrimoni d'uns pocs. La cultura —tal com la definíem en el manifest fundacional de l'abril del 1978 (vegeu: "Notícia preliminar", a "APLEC DE TREBALLS", núm 1)— és més que un substantiu, és un verb: indica l'acció dels pobles i dels individus

en un procés de donar-se eiximent, la modelació de la pròpia personalitat i, també, val la pena de no oblidar-ho, és un dret permanent.

Sense esperit crític, sense profunda vida democràtica, el CECB no hagués pogut nèixer i desenvolupar les seves tasques. Gronxar-nos en la plàcida teranyina de la recerca i la lletra impresa és fugir d'estudi, del compromís adquirit amb els nostres pobles i la nostra comarca. El passat adquireix importància si tenim futur. Els estudis i la recerca tenen sentit si som capaços d'inserir-los en projectes de futur. Per exemple, la realització i publicació dels estudis sobre les muntanyes de Prades cal contemplar-los a l'ensem de l'esforç per la creació d'un museu de Ciències Naturals i, concretament, dedicat a les muntanyes de Prades.

El futur del CECB depèn de la seva renovació, de la incorporació de nova gent, generosa i disposada a fer de l'activitat intel·lectual una acció cultural participativa, oberta i plural, dinàmica i enriquidora de la nostra col·lectivitat.

Ens falta aire, noves revolades dels "aires de la Conca" perquè d'aquí deu anys, a les portes del tercer mil·lenni, algú altre pugui escriure sobre una obra feta pel CECB tan reeixida com la que avui he tingut la satisfacció de comentar.

